

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNUN GAYESİ

Asistan Erol CİHAN

§ 1. GAYE VE ÖNEMİ

I. Genel olarak gaye.

Gaye kavramı, değerlendirmeyi ifade eden menfaate bağlanmıştır. Bundan böyle gaye, faaliyetimizi belirli bir anlamda sevk ve tahrik ettiğimiz menfaatin giderilmesidir¹. Bir diğer deyişle kişi tarafından istenen dış âlemdeki bir değişikliğin ifadesi, tezahürüdür; elverişli şartların toplanması suretiyle ortaya çıkabilir². *Fikrimce* gaye, varılması, elde edilmesi gereken nihai bir hedeftir. Odak noktası gibi bütün faaliyetler bu nokta üzerinde temerküz ettirilir. Bu noktaya ulaşmayan davranışlar gayenin kendisine yabancı, hattâ aykırı davranışlardır.

II. Ceza Muhakemesi Hukukunda gaye.

CMH. nda da gaye genel olarak belirttiğim gayeye uygun olarak tayin edilmek gerekir. Her şeyden önce Hukuk ilminin bir dalı olduğuna göre, CMH. ile Hukukun gayeleri arasında bir uygunluk bulunmak gerekir. Hukukun gayesi ise bir değil, bir çoktur. Bu gayeler, ampirik gayelerden (fayda, menfaat, geleneksel, tarihsel, toplumsal düşünceler vs.) geçerek cemiyetin yüksek gayeleri olan ahlâk, hukuki emniyet, adalet ve insaniyet gibi gayelere kadar uzanır³. Bu gayelerin gerçekleşmesinde sözkonusu olan menfaatler fert ve cemiyetin menfaatleridir. Hukuk bu iki menfaati telif görevile yükümlüdür. Bu

[1] Sabatini: Principi di diritto processuale penale, 3. Edizione, I Catania, 1948, 56.

[2] Manzini: Trattato di diritto processuale penale italiano, 3. Edizione, I Torino, 1949, 191.

[3] Çağal: Hukuk Başlangıcı Dersleri, Birinci kitap, İstanbul, 1961, 25.

demektir ki fert ve cemiyet menfaatleri, adalet idesi uyarınca uzlaştırılmalıdır. Hukukun gayesi bu olunca, Ceza Muhakemesi Hukukunun da gayesi esas itibariyle bu olacak demektir: fertlerin hak ve hürriyetlerini teminat altına almak ve toplumun menfaatini korumak gayesi. Ancak bu ortak gayeden başka CMH. nun kendine mahsus bir gayesi de bulunmak gerektir⁴. Bu gaye ise «hakikat» gayesidir. İşte bu hakikat kavramıdır ki ortak gayenin gerçekleştirilmesinde bir araç olarak kendini gösterir. Demek oluyor ki, CMH. nun kendine mahsus gayesi «hakikatin araştırılması» olmalıdır.

III. Gayeyi tesbitin gerekliliği ve önemi.

1. Gayeyi tesbitin gerekliliği.

CMH. bir bilim olarak nazara alınınca bu düzenli bilginin de önce gayesini göstermek gerekir. Diğer yönden CMH. nda birçok koruma tedbirleri vardır ki bunlar muhakemeye katılanların⁵ hürriyetlerini kısar veya bir süre için kaldırır. Aksi halde, bu demektir ki gaye tesbit edilmezse, CMH. ndaki koruma tedbirleri kör bir kaba kuvvet olarak görünebilecektir. Oysa insanlık şimdiye dek çeşitli şekillerde bununla savaşmıştır.

2. Gayeyi tesbitin önemi.

Gayeyi tesbitin gerekli olması aynı zamanda önemli olması ile yakından ilgilidir. Bu önemi *fikrimce* aşağıdaki şekilde açıklamak mümkündür:

a) Her bilimin çeşitli gayeleri vardır. Bunlardan biri de nazari gayedir. Bu itibarla CMH. nun bir disiplin olarak *nazari gayesi* belirtilmelidir.

b) Gaye, değer kavramıyla ilgili bir konu olduğu için «*regülâtif-tanzim edici, düzenleyici*» bir bünye taşımaktadır. Bu demektir ki CMH. ndaki bütün normlar, düzenleyici kavram olan bu gayeye göre ayarlanacaklardır.

[4] Kunter: Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 19-20.

[5] «Prozessbetelligte = Muhakemeye katılanlar» kavramı, fikrimce «Prozesssubjekte = Muhakeme süjeleri» kavramından daha geniştir. Bir diğer deyişle bir üst kavram olup muhakemeye katılan bütün kişileri içine alır. Bunda muhakeme süjeleri de vardır. Bu konuda bak. Schmidt: Lehrkommentar zur Strafprozessordnung und zum Gerichtsverfassungsgesetz, Teil I, Göttingen, 1952, 50;

c) CMH. ndaki bütün müesseseler, normlar, tespit edilen bu gayeyi elde etmeğe çalışmaları gerekeceğinden bu gayeye uygun olarak yorumlanacaklardır. Sarıh mulitevalı olmayan *normların yorumu*, boşlukların doldurulması (kıyas) ⁶, tenakuzların bertaraf edilmesi gibi konularda büyük bir ışık kaynağı olarak ortaya çıkacaktır. Bundan böyle, örneğin, CMH. nu ilgilendirmeyen gayelerle sanığın tevkifi sözkonusu olamayacaktır. Çünkü gayeye aykırılık, yararlı olmak şöyle dursun kişi hak ve hürriyetleri yönünden büyük mahzurlar doğuracaktır.

d) Ceza Muhakemesinin gayesinin tesbiti *hukuk politikası* yönünden de yankılar doğuracaktır. Çokluk yaratıcı bir çalışmaya ihtiyaç gösteren hukuk politikasında, CMH. için müessese ve normlar ihdasında gayenin tesbit edilmesinin büyük faydaları olduğu aşikârdır. Kanunkoyucu bu konuda sezgisel bir kavrama ve şekillendirme yeteneğine sahip olmalıdır ⁷. Böylece Kanunkoyucuya yol gösterecektir.

§ 2. CEZA HUKUKUNUN GAYESİNİ GERÇEKLEŞTİRME

Bu konuda esas itibariyle iki görüş vardır. Biri, halen baskın

Peters: Strafprozess, Karlsruhe, 1952, 82-83. Ancak bu iki kavram arasında fark görmiyenler de vardır. **Henkel** bu fikirdedir. Strafverfahrensrecht, Stuttgart-Köln, 1953, 140 vs.; **Kern:** Strafverfahrensrecht, 3. Aufl. München-Berlin, 1953, 62 vs. **Manzini** bu konuda «Soggetti principali - başlıca süjeler», «Soggetti secondari - ikincil süjeler» ile «persone accessorie - yardımcı kişiler» ayırımı yapar. Türk doktrinde **Kunter:** 1) birinci derecede süjeler, 2) ikinci derecede süjeler, ayırımını yapmaktadır. Ayrıca bu ayırımların muhtevaları da pek çeşitlidir.

[6] Ceza Muhakemesi Hukukunda «analogie - kıyas» caizdir. (**Birkmeyer,** 43; **Henkel,** 65). Kanunda zaruri olarak boşluklar bulunabilir. Zamanın akışında kanunkoyucunun bilmediği yeni problemler ortaya çıkar. Kıyas'ı tecviz esası, «dalet ve nasafet fikrinden doğar. Bu itibarla, açıkça kaldırılmamış her yerde muteberdir. Kıyas, Ceza Hukukunda Hususi Kısmın suç unsurlarının yorumunda failin aleyhinde olduğu takdirde muteber değildir. Bu istisna hukuk emniyeti sebeplerine dayanır. Kıyas yasağı, istisna olarak, Ceza Muhakemesi Hukukuna ilişkin genişletilmez. Ne var ki, Kanunkoyucu belirli bir hâdiseyi suurlu olarak özel bir düzene bağlı kıldığında ve benzer durumlarda da aynı şekilde düzenlemediğinde kıyas caiz değildir (Benzer fikir için bak. **Romano Di Falco,** no. 67. Zikreden: **Erem,** 12, dipnot 1.). Burada, düzenlenmeyen olayların, özel kanunî düzene bağlı kılınmak istenmediği (argumentum a contrario) sonucunu çıkarmak gerektir (**Peters,** 73-74).

[7] Hukuk politikası konusunda bak. **Çağlı,** 131-132.

olan ve ötedenberi mütalâa edilen, «Ceza Hukukunun gayesini gerçekleştirme» görüşü olup diğeri «hakikati araştırma» görüşüdür.

I. Genel olarak.

Hukuk nizamı, ortak, organik bir bütün olarak düşünülürse Ceza Hukuku ile CMH. arasındaki sıkı ilgiden şüphe edilemez. Bundan dolayı bu iki bilim birbirini tamamlarlar. Zira CH. hangi şartlar altında ceza ve emniyet tedbirlerinin uygulanacağını gösterir. CMH. ise bu hedefe götüreceği yolu gösterir; bu demektir ki, müşahhas hâdisede CH. nu gerçekleştirir¹.

Ceza Hukukunda cezanın esas itibariyle iki gayesi vardır. Biri, hususi önleme, diğeri umumî önlemedir².

II. Haklı karşılık ve fail karşısında şahsiyete hürmet suretiyle suçların önlenmesi.

Cezanın haklı karşılığı, hususi önleme gayesini ifade eder ve haklı karşılık da failin münferit fiildeki kusurunun ölçüsüne göre ele alınması, bir diğer deyişle kusurunun büyüklüğüne uygun bir müeyyidenin yükletilmesi anlamını tazammun eder.

1. Müşahhas hâdisede haklı karşılığı, gereğince tesbit edebilmek için önce, hakkında karar verilen fiili ortaya çıkarmak, bir diğer deyişle *maddi hakikati* bütün tarihî gerçekliği ile tesbit etmek gerektir. Bundan dolayı haklı karşılığın zaruri şartları, kararın maddi hakikati ve maddi adalettir.

2. Gayret edilen sonucun istihsalı istihdaf ediljorsa, hükmün sadece objektif adaleti henüz yeterli değildir. Sanığın kendisi de, olabildiğince, *kararın sübjektif adaleti* konusunda aydınlatılmalı, inandırılmalıdır³. Burada ceza kavramının (mahkûmiyet, beraat) hem sözlü gerekçesi için, hem de yazılı karar sebepleri için önemli görevler kendini göstermektedir. Karar sebepleri elbette ilkin maddi

[1] **Beling**: Deutsches Strafprozessrecht, Berlin-Leipzig, 1928, 32; **Gerland**: Der deutsche Strafprozess, Mannheim-Berlin-Leipzig, 1927, 5, 12; **Henkel**: 2 vs.; **Peters**: 9 vs.; **Kern**: 1; **Stock**: Strafprozessrecht, 1952, § 1, 2; **Stock**: Festschrift für Edmund Mezger zum 70. Geburtstag, München-Berlin, 1954, 429 vs.; **Manzini**: I, 77-78; **Carnelutti**: Lezioni sul processo penale, I, Roma 1946, 38; **Erem**: Ceza Usulü Hukukunun Esasları, 1. Kitap, Ankara, 1961, 11.

[2] **Dönmezer - Erman**: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Umumi Kısım, II/1, 2. bası, İstanbul, 1961, 555 vs.

[3] **Stock**: 433-434.

adalete hizmet edecektir. Fakat onlar aynı zamanda sanık karşısında önemli terbiye edici göreve sahiptirler. Şöyle ki dâvalı, verilen hükmü haklı telâkki edebilmelidir.

Bu itibarla kararın yalnız yüksek makamlar nezdinde değil, ayrıca sanık için de anlaşılır bir şekilde kaleme alınması gerektiği arzu edilir⁴.

3. Ancak yalnız ceza kararı haklı karşılığı (hususî önleme) meydana getirici göreve sahip değildir, *bütün muhakemenin oluşması da haklı karşılığı ve şahsiyete hürmeti nazara almak zorundadır*. Bütün muhakeme, muhakemenin gelişmesi, olabildiğince, dâvalı karşısında önfikir sahibi olmaksızın, objektif olarak haklı görünmelidir. Özellikle duruşma, hakikatin araştırılmasını ve sanığa haklı davranılmasını sağlamak ve sanığa hakça davranılmasının kutsal emir (buyruk) olduğunu göstermek suretiyle güven uyandırmak zorundadır. Buna da her şeyden önce sanığın hukukî durumunun, ceza muhakemesinde, cezai takip organlarının keyfiliği karşısında onu teminat altına alması yönünden büyük önemi sözkonusudur. Sanık, savcının maddî hakikati bulmak konusundaki görevi ile mahkemenin koruma tedbirleri sebebiyle aldığı kararlarda Ceza Muhakemesinin önemli derecede konusudur⁵. Ancak bu cebir imkânları da ölçüsüz değildir. Onlar, belirli kanunî şartlara bağlanmıştır. Şöyle ki buna bağlı olan kişi takip organlarının sınırsız keyifle mücehhez oldukları fikrine kapılmamak gerektir. Bundan başka sanığa, kendini savunabilecek hukukî çareler tanınmıştır. Bugünkü CMH. nun hukuk devletine ilişkin karakteri için, çok geniş ölçüde gerçekleştirilen *şahsiyete hürmet*, özellikle sözkonusudur. Olayı en iyi bilmesi gereken sanığın «*beyan şahsı*»⁶ olarak kullanılmasında hakikati ortaya koymanın faydası aşikâr olmakla beraber bu konuda çeşitli sınırlandırmalar vardır.

Sanığın olay konusunda konuşmasının önemi açıktır. Sanıklar beyanda bulunmayı reddedecek olurlarsa Ceza Muhakemesinin ne kadar kötürümleşeceği gözle görünür bir hal alacaktır. Ne var ki kanun bu konuda mecburiyet koymuyor. Şu halde sanıklar olay hakkında susabilirler (m. 135)⁷.

[4] Karş. CMUH. 254, 260/1.

[5] Aksi kanaatte, Schmidt: 58.

[6] «Aussageperson - beyan şahsı» kavramı hakkında bak. Peters: 258 vs.; Kern: 89 vs.

[7] Sanığın susmasının mahiyeti hakkında canlı tartışmalar devamedegel-

1950 tarihinde, Alman CMUH. na 136 a olarak eklenen maddede, yasak sorgu vasıtaları birer birer gösterilmek suretiyle şahsiyete hürmet esası önemle belirtilmiş olmaktadır.

Bugünkü Ceza Muhakemesinde sanık artık sadece bir ispat vasıtası değil, aynı zamanda muhakeme süjesidir⁸. Bu demektir ki sanık, muhakemeye katılır; muhakeme ile ilgili hakların sahibidir. Geniş anlamı ile müdafaa hakkı gibi. İşte bu haklar maddî hakikatin ortaya çıkmasına yardım ederler.

III. Umumî önleme.

Ceza Muhakemesinin daima gözönünde tutması gereken önemli bir hedeftir. Bu hedefe, ağır cezalarla halkta korku yaratarak, ölçsüz terör adaleti sayesinde asla varılamaz. Tersine, ölçülü cezalar bu bakımdan olumlu etki gösterir. «Zira şiddet ve vahşet, bunlardan nefret eden devrimiz insanı üzerinde makûs tesir yapabilir ve bilâkis suçluyu halkın gözünde mağdur vaziyetine sokabilir»⁹.

Müşahhas, münferit Ceza Muhakemesinde cezanın genel önleme tesiri bir yönden kararın kamu üzerinde tesirine diğer yönden cereyan eden muhakemenin değerinin tesirine bağlıdır. Duruşmanın aleni olmasının her kişi hakkında ne denli önleyici tesiri olduğuna şüphe yoktur. Nitekim Anayasa m. 135 de «Mahkemede duruşmalar herkese açıktır. Duruşmalardan bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına, ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir» demektedir¹⁰.

1. *Ceza kararının, duruşmayı dinleyici olarak izlemiş olan kişiler üzerindeki etkisine gelince; dinleyici, mahkemenin meseleyi*

mektedir. Bu konuda bak. Schmidt: Teil II, § 136, s. 350 vs.; Peters: 258; Henkel: 225 vs.; Kunter: 278 vs.; Manzini: IV. 158; Erem: 46-47.

[8] Çok tartışmalı bu konuda bak. Peters: 160-161; Henkel: 219 vs.; Kunter: 269; Erem: 1. kitap, 7.

[9] Dönmezer - Erman: II/1, 558; Erem: bu konuda aynen diyor ki «cezaı artırmakla bir şey elde edilemez. Onaltı ve onyedinci asırlarda cezalar mütemediyen artırıldı, muvaffakiyet elde edilemedi. Ceza şiddetlendikçe ona mukavemet de artar. Cezadan başka konularda çare aranmalıdır. Ceza belki ibret tesiri yapmış olabilir. Fakat bu vasfı suçlunun ve adaletin zararına tevsi edebilir miyiz? Hemcinsine ibret olsun diye bir şahsa acı verilebilir mi, öldürülebilir mi? (Hentig, La pena, origine, scopo, psicologia (terc. Michelangelo Piacentini, Milano, 1942, 189) (Zikreden: Erem, 167).

[10] Anayasanın 135. maddesini CMUK. nun 373. maddesinin 1. fıkrası ile karşı-

isabetle araştırıp araştırmadığını, bu konuda hukuken doğru karar verip vermediğini kendi kendine soracaktır. Bir diğer deyişle dinleyici kendi yargıç olsaydı, aynen mahkeme gibi karar verip vermediğini düşünecektir. Eğer bu soruya evet diyorsa, kararı haklı telâkki edecek, artık devlete ve adliyesine, adliyenin adaletine güveni kuvvetlenecektir¹¹. Oysa, duruşmaya katılmıyan geniş topluluk için, günlük basının ya da radyonun, bir mahkeme kararının tasvip veya tenkidi konusundaki yayını kamu düşüncesini uyarıcıdır. — Bu itibarla sözkonusu araçların arka niyetli yayınları tehlikelidir¹². Öyle ki haksız cezaların suçluyu kahraman mertebesine çıkardığı çok kere görülen olaylardandır. Bununla beraber haksız görülen beraat ya da çok hafif mahkûmiyet kararları da kamuda tasvip görmeyecektir; şu var ki daha az zararlı olacaktır. Uygulamada bir suçlu yararına haksız karar, bir suçsuz aleyhine olan haksız karardan daha az zararlıdır¹³.

2. Kamunun, ceza kararının adaletine inanması, güvenmesi gerektiğinden *mahkeme sanık karşısında bütün muhakeme boyunca tamamen objektif davranmak zorundadır*. Ceza Muhakemesinin en esaslı parçası olan duruşma ile sanığın bir suçu işleyip işlemediği kamunun gözleri önünde tartışılır. Genel olarak denebilir ki «Hukuku ihlâl edenin şerefi, hürriyeti ve malvarlığına dokunan devletin ceza iktidarı, en açık ifadesini duruşmada bulur. Bu itibarla, duruşma mukaddes değer ve yüksek sorumlulukla ilgili olan «Millet namına...» hukuktan sözetmek zorundadır»¹⁴.

Mahkeme âzaları, zabıt kâtibi, savcı, kendi görevleri yönünden esaslı tekliflerini duruşmada öne sürmek, devamlı, bölünmez dikkat-

[11] Stock, 440-441.

[12] Bu konuda TCK. 161. maddesine bak. Sözkonusu madde 20.11.1962 tarihli kanunla değiştirilmiştir.

[13] Dr. Kinsey'in raporunun sonuç olarak dinin metafizik mutlaklığı yerine «biyolojinin dogması» nı ikame ettiği ileri sürülmektedir. İşte bu açıklamanın tesiri altında artık ABD. hakkında bir değişiklik seziliyor, söyle ki önceleri halk, bir masumun cezalandırılacağına, yüz suçlunun kaçmasının daha iyi olacağı konusunda mutabık idi. Fakat artık, bir suçlunun cezadan kurtulması (Mannheim: Group Problems in Crime and Punishment, London, 1955, 205 vs.) yerine bir masumun cezalandırılmasının daha iyi olacağı fikrine katılanların sayısı gittikçe artmaktadır (Middendorff: Soziologie des Verbrechens, Düsseldorf-Köln, 1959, 204).

[14] Bak. Richtlinien für Strafverfahren, Nr. 185 (Zikreden: Stock, 443, dipnot 1).

lerini duruşma üzerinde toplamak¹⁵ zorundadırlar. Bu görevleri bozabilecek her şeyden kaçınacaklardır¹⁶.

Hâkimlerin reddi ve istinkâfı dahi genel önleme gayesine hizmet eder. Aynı şekilde, aleniyet, hattâ yeminli hâkimler, kamunun, ceza kararının adaletine itimadını kuvvetlendirir.

IV. İspat yasakları ve yargı.

Maddi adalet esasını ihlâl ettiğinden ötürü yukarda söylenenlerle tutarlı görünmeyen iki nokta üzerinde durulmak gerektir.

1. İspat yasakları¹⁷.

Burada hakikati bulmak için sevk edilen sınırlandırmalar, kısmen, bilfarz memurluk sınırının bir korunmasını gerektiren kamu yararının tercih edilmesine, kısmen, akrabalık ve diğer ilişkiler ya da mesleki durum sebebiyle sorguya çekilen kişiye gösterilen hürmete dayanır.

Bu keyfiyet, muhakemenin hedefinin maddi hakikat ve maddi adalet olmasını değiştirmez, daha ziyade bu hedefe götürebilecek her yolun açık olmadığını, bazı yolların kapalı bulunduğunu ifade eder¹⁸.

2. Yargı¹⁹.

Kararın kesinleşmesi anlamına gelen «yargı» kavramı da maddi hakikat, maddi adalet esasını ihlâl ve böylece muhakemenin hedefini saptırmağa sevk edebilir. Ayrıca, kesinleşen karar, yanlış da olsa, ancak kaide dışı hallerde, muhakemenin yenilenmesi yolu ile bertaraf edilebilir. Ne var ki, toplumdaki anlaşmazlıkları bir an önce çözmek, kesip atmak zorunluğu da vardır. Bu kesip atma aynı zamanda kamunun yararınadır. Bundan böyle bir süre sonra anlaşmazlıkların bir sona erdirilmesi, maddi hakikat ve adalet gayesine esas itibariyle aykırı olmamaktadır.

[15] Bu kavram hakkında bak. Sauer: Allgemeine Prozessrechtslehre, Berlin-Detmold-Köln-München, 1951, 89; Peters: 444; Henkel: 376.

[16] Bak. Richtlinien für Strafverfahren, Nr. 187 (Zikreden: Stock, 443, dipnot 2).

[17] Bu konuda bak. Belling: 284, 289-290; Stock: 446.

[18] Stock: 447.

[19] Stock: 447.

§ 3. HAKİKATİ ARAŞTIRMA GAYESİ

Bu görüşe nazaran CMH. nun gayesini tesbit edebilmek için Ceza Muhakemesinin tarihî seyrini gözden geçirmek gerektir. Ceza Muhakemesi, gaye yönünden üç devreden geçmiştir;

1. Suçlunun cezalandırılması safhası,
2. Sanığın korunması safhası,
3. Hakikatin araştırılması safhası ¹.

I. Suçlunun cezalandırılması safhası.

Sanık ile suçlu kavramı arasında bir ayırma yapılmayan bu devre, 18. yüzyılın yarısına kadar sürmüştür ². Gaye, suçlunun cezalandırılmasıdır; bu itibarla deliller özellikle önem kazanmıştır.

II. Sanığın korunması safhası.

1789 Fransız İhtilâlinde hâkimlerin keyfi hareketlerine ve sanıkları suçlu görmek meyillerine karşı reaksiyon olan bu safhada, sanık, «suçlu olduğu sabit oluncaya kadar masum sayılır» prensibi temel kaide olarak vazedilmiştir ³.

III. Hakikatin araştırılması safhası.

Hukuk olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Hukuk biliminin bir dalıdır. Bu itibarla CMH. nun gayesi, Hukukun gayesi olmak gerekir. Hukukun gayesi ise insanların barış içinde bir arada yaşmalarını düzenlemektir. Bu demektir ki, Hukuk, gerek ferdin, gerek toplumun menfaatlerini korumak gayesini güder. Bu ortak gayeden başka Ceza Muhakemesi Hukukunun kendisinin de bir gayesi vardır. Suçlunun cezalandırılması safhasında sadece toplumun, sanığın korunması safhasında ise sadece sanığın menfaati gözönünde tutuluyordu. Bu iki menfaati telif düşüncesiyledir ki üçüncü safhaya geçildi.

Ceza Muhakemesinde, Ceza Muhakemesi münasebetiyle ⁴ karşı-

[1] Kunter: 17.

[2] Sabatini: I, 29. ...

[3] Kunter: 18-19.

[4] Cihan: Ceza Muhakemesi Münasebeti; IHFM., 1962, sayı 1-4, 225 vs.

mıza birçok sjeler, daha geniş anlamı ile muhakemeye katılanlar çıkmaktadır. İşte bu kişilerin menfaatleri ile suçluların cezalandırılmasıyla gerçekleşecek olan toplumun menfaatini birlikte korumak Ceza Muhakemesi Hukukunun gayesini⁵ teşkil etmektedir. Bu iki menfaatin korunması ise ancak hakikati araştırmakla mümkün olur. Gerçi hakikat araştırılırken sanığın ve diğer sjelerin şahsiyetine hürmet ve bazı zaruretler dolayısıyla bu hakikat gayesi sınırlandırılmıştır. Ne var ki esas olan yine hakikat gayesidir.

§ 4. GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ŞAHSİ GÖRÜŞÜM

I. Ceza Hukukunu gerçekleştirme gayesi görüşünün değerlendirilmesi.

Hukukun, bir bilim olarak, gayesi vardır. Aynı şekilde Hukukun çeşitli kollarının da kendilerine mahsus gayeleri vardır. Oysa CMH. gayesinin incelenmesinde CH. nu gerçekleştirme gayesi görüşü, CMH. nun kendine mahsus görüşünün önemini nazara almamış görünmektedir. Diğer yönden bu durum CMH. nu, CH. nun basit bir âleti şeklinde görmenin bir neticesidir. Ancak şu da bir gerçektir ki CH. ile CMH. arasında yakın bir ilgi vardır. Ne var ki bu ilgi ne birçok yazarların belirttiği üzere CH. ile CMH. nun gayesini aynı gösterecek kadar yakın ne de CH. ile CMH. nu birbirinden tamamen ayrı telâkki eden mahz Muhakeme Hukuku¹ müdafilerinin iddia ettiği üzere uzak bir ilgidir.

II. Hakikati araştırma gayesi görüşünün değerlendirilmesi.

Hakikat gayesi taraftarları, CMH. nun gayesini tayinde, mese-
lenin sadece bir yönünü nazara almaktadırlar. Tek gayeli bir CMH.
na taraftar olmamak gerekir. Gerçekte hakikatin araştırılması
görüşüne taraftar olanlar dahi Ceza Muhkemesine katılan kişilerin
ve sjelerin erk ve görevlerini düzenlerken, kişiliklerine hürmeti

[5] Ranieri bu fikri şöyle ifade etmektedir: «Ceza Muhakemesi normlarının gayesi, konu edindiği menfaatleri gidermekten ibarettir» (Manuale di diritto Processuale penale, Padova 1956, 28).

[1] Mahz Muhakeme Hukuku için bak. Foth: Reines Prozessrecht, Inaugural-Dissertation, Münster, 1953.

nazara almak suretiyle hakikatin araştırılmasını sınırlandırmaktadırlar. Ayrıca, CMH., bir hâdisenin objektif tesbiti ile iktifa etmiyor. Bu objektif tesbite eklenen bazı sonuçlar da sözkonusu olmaktadır. İşte bu noktada, hakikatin araştırılması görüşü yetersizlik gösteriyor.

III. Görüşüm.

CMH. nun gayesini doğru olarak tesbit edebilmek için, konusundan hareket etmelidir. CMH. nun konusu ise fonksiyon olarak, koğuşturma, müdafaa ve yargılama fonksiyonlarından meydana gelen muhakemeyi; yapı olarak, hukuki münasebeti; morfoloji olarak, Ceza Muhakemesi adlı hayat fenomeninin organik bünyesini ve bu bünyenin fonksiyon şartlarına uyuşunu düzenliyen normların bütünüdür².

Fikrimce, Ceza Muhakemesinin gayesi bir değil, birden fazladır. Zira CMH. da çok yönlü bir bilimdir. Bu itibarla *CMH. nun bir «vasıta gayeleri» bir de «hedef gayeleri»* vardır. Vasıta gayeler beşeri hayattan doğan ampirik gayeleri ifade eder. Bir diğer deyişle sosyal ve ferdi hayatın menfaatlerinden doğan gayelerdir. Bu, ampirik menfaat gayelerinin ölçülüp ayarlandığı «hedef gayeler» ise hakikat ve adalet gayeleridir. İşte CMH. nda bu iki çeşit gayeler birbirini tamamlayarak CMH. nun gerçek gayelerini ortaya koymaktadırlar. Bu itibarla CMH. nda kararın hedefi, hakikat ve adalettir. Devlet organlarının adli işleri için diğer bir hedef yoktur. CMH. nun kanuni düzenlenmesi için dahi diğer başka bir hedef olmamak gerekir³.

Asistan Erol ÇİHAN

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- BELİNG:** Deutsches Reichsstrafprozessrecht, Berlin und Leipzig, 1928.
CARNELUTTI: Lezioni sul processo penale I, Roma, 1946.
DÖNMEZER-ERMAN: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, II/1. 2. bası, İstanbul, 1962.
GERLAND: Der deutsche Strafprozess, Mannheim-Berlin-Leipzig, 1927.
HENKEL: Strafverfahrensrecht, Stuttgart-Köln, 1953.
KERN: Strafverfahrensrecht, 3. Auflage, München-Berlin, 1953.

[2] Kunter: 9.

[3] Schmidt: 29-30.

KUNTER: Ceza Muhakemesi Hukuku, Istanbul, 1961.

MANZINI: Trattato di diritto processuale penale italiano, 3. Edizione, I, Torino, 1949.

PETERS: Strafprozess, Karlsruhe, 1952.

RANIERI: Manuale di diritto processuale penale, Padova, 1956.

SABATINI: Principi di diritto processuale penale, 3. Edizione, I, Catania, 1948.

SAUER: Allgemeine Prozessrechtslehre, Berlin-Detmold-Köln-München, 1951.

SCHMIDT: Lehrkommentar zur Strafprozessordnung und Gerichtsverfassungsgesetz.
Teil I, Göttingen, 1952.

STOCK: Das Ziel des Strafverfahrens, in Festschrift für Edmund Mezger zum 70.
Geburtstag. Herausgegeben von Engisch, Maurach, München-Berlin, 1954.

ISTANBUL UNIVERSITESI
DEVLETLER HUKUKU ENSTITÜSÜ